

IERARHIZAREA RAMURILOR ȘI A PRODUSELOR AGRICOLE OBTINUTE ÎN ROMÂNIA DUPĂ CRITERIUL PERFORMANȚEI ȘI CEL AL COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE

CUPRINS

Lista de abrevieri

Introducere

- 1. Noțiuni generale privind performanța și competitivitatea în agricultură**
 - 1.1. Conceptele de performanță și competitivitate în agricultură
 - 1.1.1. Conceptul de performanță în agricultură
 - 1.1.2. Conceptul de competitivitate în agricultură
 - 1.2. Sistemele de indicatori de comensurare a performanței și competitivității economice pe produs și ramuri agricole
 - 1.2.1. Indicatorii de performanță
 - 1.2.2. Indicatori de competitivitate
 - 1.3. Comensurarea performanței și a competitivității economice pe filiera agroalimentară
 - 1.3.1. Comensurarea performanței pe filiera agroalimentară
 - 1.3.2. Comensurarea competitivității pe filiera agroalimentară
- 2. Politica agricolă și de dezvoltare rurală durabilă**
 - 2.1. Politica Agricolă Comună**
 - 2.2. Obiectivele PAC privind dezvoltarea durabilă a agriculturii pentru perioada 2020-2040**
 - 2.2.1. Noua strategie a PAC Post-2020 – prezentare generală
 - 2.2.2. Obiectivele noii strategii a PAC Post-2020
 - 2.2.3. Bugetul necesar implementării noii strategii a PAC Post-2020
 - 2.2.4. PAC Post 2020 în contextul Agendei 2030
 - 2.3. Orientări strategice ale dezvoltării agricole românești**
 - 2.3.1. O PAC sustenabilă din punct de vedere economic și mai echitabilă
 - 2.3.2. O PAC mai verde.
 - 2.3.3. O PAC sustenabilă din punct de vedere social.
 - 2.3.4. Schimbul de cunoștințe, inovarea și digitalizarea.
 - 2.4. Performanța și activitatea economică în UE**
 - 2.4.1. Valoarea producției agricole
 - 2.4.2. Consumurile intermediare pentru producția agricolă primară a UE-28
 - 2.4.3. Valoarea adăugată brută generată de producția agricolă a UE-28
 - 2.4.4. Productivitatea muncii în sectorul agricol
 - 2.5. Compatibilizarea agriculturii României cu cea a țărilor din UE**
 - 2.5.1. România vs. UE-28 privind output-ul agricol total
 - 2.5.2. România vs. UE-28 privind valoarea adăugată brută a sectorului agricol
 - 2.5.3. România vs. UE-28 privind consumurile intermediare din agricultură
 - 2.5.4. România vs. UE-28 privind populația ocupată în agricultură
 - 2.5.5. Productivitatea muncii din agricultură în România vs. UE-28
- 3. Analiză diagnostic cu privire la performanța și competitivitatea la nivelul sectorului agricol din România**
 - 3.1. Actorii implicați în lanțul de aprovizionare cu alimente din Uniunea Europeană

3.2. Diagnoza performanței și a competitivității economice la produsele și ramurile vegetale

- 3.2.1. Valoarea producției agricole – expresie a performanței economice a agriculturii
- 3.2.2. Evoluția numărului total de exploatații agricole
- 3.2.3. Dimensiunea fizică a exploatațiilor agricole
- 3.2.4. Dimensiunea economică a exploatațiilor agricole
- 3.2.5. Evoluția forței de muncă în sectorul agroalimentar

3.3. Diagnoza performanței și a competitivității economice a produselor de origine vegetală din România

3.4. Diagnoza performanței și a competitivității economice a produselor de origine animală din România

- 3.4.1. Efectivele de animale
- 3.4.2. Producția de carne
- 3.4.3. Producția de lapte
- 3.4.4. Producția de ouă

4. Ierarhizarea ramurilor și a produselor agricole obținute în România după criteriul percepției performanței și cel al competitivității economice

4.1. Ierarhizarea ramurilor și a produselor agricole obținute în România după criteriul percepției performanței economice

4.2. Ierarhizarea ramurilor și a produselor agricole obținute în România după criteriul percepției competitivității economice

4.3. Rezerva de percepție de performanță și de competitivitate pe produse și ramuri de activitate în România

5. Direcții, măsuri și politici pentru accelerarea creșterii performanței și competitivității economice a agriculturii României

5.1. Adaptarea dinamică a structurii de ramură a agriculturii europene la schimbările provocate de globalizare

5.1.1. Comerțul internațional al UE-28 cu produse agricole

5.1.2. Principalii parteneri comerciali ai UE-28 pentru produse agricole

5.2. Obiectivele prioritare ale dezvoltării agriculturii europene în 2021-2027

5.2.1. Contextul definirii PAC Post 2020

5.2.2. Măsurile de reformă adoptate pentru pregătirea PAC Post 2020

5.3. Obiectivele prioritare ale dezvoltării agriculturii României prevăzute în Planul Național Strategic 2021-2027

5.3.1. Asigurarea securității, siguranței și a independenței alimentare a României pe baza creșterii competitivității sectorului agroalimentar

5.3.2. Dezvoltarea agriculturii și a economiei rurale în condiții de durabilitate și performanță economică

5.3.3. Crearea de surplusuri de produse agroalimentare tot mai substanțiale pentru creșterea rezervelor strategice în domeniul agroalimentar

5.3.4. O agricultură competitivă și performantă bazată pe cunoaștere și educație

5.4. Soluții strategice de creștere a performanțelor în agricultură

5.4.1. Practicarea de tehnologii performante strâns legate de educație

5.4.2. Creșterea și optimizarea utilizării factorilor de producție

5.4.3. Producerea și integrarea în producție a materialului biologic performant în cadrul PAC Post 2020

5.4.4. Politici accelerate de capitalizare a fermelor agricole

5.4.5. Dezvoltarea unor programe sectoriale și de produse agricole cu caracter strategic pentru agricultura și economia României

5.4.6. Reducerea risipei de produse agroalimentare

5.4.7. Management eficient al terenurilor statului administrate prin Agenția Domeniilor Statului

5.4.8. Extinderea sistemelor de agricultură ecologică

5.4.9. Dezvoltarea parteneriatelor pentru educație/consultanță, TIC, CDI și îmbunătățirea performanței administrației în sectorul agroalimentar

6. Concluzii și propuneri

6.1. Concluzii

6.2. Propuneri și recomandări pentru îmbunătățirea percepției performanței și a competitivității economice în pachetul PAC Post 2020

Referințe bibliografice

Anexe

Lista anexelor

Lista casetelor

Lista tabelelor

Lista graficelor și figurilor

Cuvinte cheie: agricultură, ierarhizare, productivitate, eficiență economică, responsabilitate socială, reziliență ecologică

În lunga înșiruire de reforme ale sectorului agricol, cea care viza perioada ulterioară anului 2020 a inclus de la început componenta de sustenabilitate, dorindu-se ca agricultura europeană să fie înscrisă pe trei axe: eficiență economică, responsabilitate socială și reziliență ecologică.

În această lucrare de cercetare doctorală s-a pornit de la ipoteza că dimensiunea ecologică a dezvoltării este una strategic vitală și necesită raportarea politicii agricole la esența viitoarelor cadre financiare multianuale. Acest proces impune raportarea sectorului agricol European la cerințele legate de mediu – așa cum au fost acestea prevăzute în Green Deal - și la cele privind atenuarea schimbărilor climatice.

Atât la nivelul structurilor instituționale naționale și comunitare, cât și la cel al mediului academic și științific se poartă dezbateri aprinse privitoare la soluțiile care trebuie găsite pentru a face față cu succes noianului de provocări la care este expusă economia europeană, în ansamblul său, dar și sectorul agriculturii și al dezvoltării rurale.

Din cercetarea pe care am efectuat-o a rezultat că unele aspecte legate de monitorizarea viitoarelor acțiuni încă sunt relativ puțin studiate și necesită, în continuare, analize mai complexe în cadrul cărora să se acorde o atenție mai mare aspectelor multi, trans și inter-disciplinare. O zonă tematică în care sunt multe elemente de lămurit, din punct de vedere analitic și metodologic, este cea legată de reacția sectorului agricol European în condiții de turbulență geopolitică și geoeconomică și la confluență cu stările de criză, cum a fost cazul cu cea cauzată de pandemia de COVID-19.

În ciuda neajunsurilor cărora a trebuit mereu să-i facă față, sectorul agricol din România are și o serie de puncte tari ce vor trebui reconsiderate în cadrul PNS al PAC Post 2020, cele mai expresive fiind înalta calitate a terenurilor agricole care se încadrează în categoria suprafețelor cu o înaltă valoare naturală; extinderea acțiunilor de atestare a produselor agricole pe plan intern, care s-ar putea transforma în reale oportunități pentru dezvoltarea unor noi activități în spațiul rural (cum ar fi de exemplu, micro-procesare, turism rural), etc.

Din cercetarea efectuată a rezultat că, pe lângă unele puncte tari atașabile sectorului agricol românesc, din păcate de multe ori nevalorificate plenar, se mențin destul de multe puncte slabe, cele mai deranjante fiind: numărul foarte mare de gospodării agricole, de dimensiuni mici și mijlocii; slaba cooperare în producție, reflectată de gradul scăzut de asociere și cooperare al producătorilor agricoli; numărul foarte mic de produse (7 produse) incluse în schemele de calitate recunoscute la nivel european (IGP, DOP, STG); nivelul, încă, redus de capitalizare la nivelul exploatărilor agricole; capacitatea redusă a gospodăriilor agricole mici și mijlocii de a comercializa producția obținută și de a participa la lanțurile scurte de aprovizionare; predominanța în exporturile românești de produse agricole a celor neprelucrate sau cu grad foarte redus de prelucrare; nivelul modest al valorii adăugate

incorporate în produsele agricole și dezechilibrul între producția vegetală și cea animală; nivelul încă scăzut de instruire al agricultorilor, vârsta înaintată a șefilor de exploatații agricole, dar și slaba dezvoltare a serviciilor de consultanță specializate pentru nevoile gospodăriilor agricole mici și mijlocii, etc.

Această lucrare de cercetare doctorală a fost structurată în cinci capitole, după cum urmează:

În *Capitolul 1*, intitulat **“Noțiuni generale performanța și competitivitatea în agricultură”** demersurile de cercetare au fost focalizate către următoarele arii tematice: definirea și clarificarea conceptelor de performanță și de competitivitate; configurarea unui sistem agregat de indicatori care se pot folosi pentru comensurarea performanței și a competitivității economice pe produs și ramuri agricole; clarificarea și fundamentarea metodologică a celor mai pertinente modalități de comensurare a performanței și a competitivității economice practicate pe filiera agroalimentară.

În *Capitolul 2*, intitulat **“Politica agricolă și de dezvoltare rurală durabilă”** analiza efectuată a fost direcționată, în principal, către următoarele axe: natura, fundamentele principiale și instrumentale, evoluția și diversele pachete de reformă care au vizat Politica Agricolă Comună; comentarea și analizarea comparativă a principalelor obiective ale PAC, un accent special fiind pus pe dezvoltarea durabilă a agriculturii până la orizontul 2040, inclusiv noua strategie a PAC Post 2020; obiectivele generale ale Noii strategii vizând agricultura Post 2020; bugetul PAC Post 2020; modul de transpunere în PAC Post 2020 a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) din Agenda 2030; principalele orientări strategice ale dezvoltării sectorului agricol românesc. Unul dintre obiectivele adiționale de cercetare asupra cărora m-am concentrat pe parcursul acestui capitol a vizat cele mai sensibile aspecte atașabile procesului de maximizare al performanței activităților economice derulate în UE. Pentru a conferi un contur cât mai clar tabloului performanței economice la nivel european m-am folosit de următorii indicatori: valoarea producției agricole; consumurile intermediare pentru producția agricolă primară la nivel de UE; valoarea adăugată brută generate de producția agricolă; productivitatea muncii în sectorul agricol.

În *Capitolul 3*, intitulat **“Analiză diagnostic cu privire la performanța și competitivitatea la nivelul sectorului agricol din România”** problematica asupra căreia s-a concentrat cercetarea efectuată a vizat: dinamica macrociclului economic și direcția în care au fost orientate politicile macroeconomice în Uniunea Europeană, cu un accent aparte asupra poziționării României în acest tablou dinamic; diversitatea și rolul specific al principalilor actori implicați în lanțul de aprovizionare; diagnoza performanței și a competitivității economice a acestora.

În *Capitolul 4*, intitulat **“Ierarhizarea ramurilor și a produselor agricole obținute în România după criteriul percepției performanței și cel al competitivității economice”**, am realizat un demers metodologic agregat menit să sprijine procesul de ierarhizare a ramurilor și a produselor agricole obținute, în România, după *criteriul percepției asupra performanței economice și, respectiv cel al percepției în ce privește nivelul competitivității economice*. Acest demers analitic și metodologic a fost menit să ajute decidenții în materie de politici publice în procesul formulării unor decizii de alocare a resurselor în funcție fie de starea de dezvoltare a momentului fie în funcție de viitoare obiective de interes; cunoașterii nivelului rezervei potențiale de performanță și/sau de competitivitate pe produse și ramuri de activitate din agricultura românească în vederea susținerii eficienței alocărilor.

După ce am obținut un tablou cât mai relevant cuprinzând starea indicatorilor de percepție asupra performanțelor și a competitivității am procedat la realizarea unui tablou analitic care cuprinde o ierarhizare a principalelor produse și subramuri de activitate din agricultura românească. Rezultatele analitice la care am ajuns pot fi utile pentru mai multe categorii de actori societali, publici sau privați, ajutându-i să fundamenteze mai bine deciziile adoptate, să stabilească prioritățile de luat în seamă în cadrul procesului de alocare a resurselor, să realizeze corecțiile care se impun pe parcursul derulării unor proiecte, să fundamenteze, mai temeinic, procesul stabilirii destinației rezultatelor.

În *Capitolul 5*, intitulat **“Direcții, propuneri, măsuri și politici pentru accelerarea creșterii performanței și competitivității economice a agriculturii României”** accentul în planul demersului analitic și metodologic a fost deplasat către procesul de explicare și fundamentare a evoluțiilor viitoare în direcția atingerii performanțelor și a competitivității economice. Principalii vectori

analitici avuți în vedere au fost: adaptarea dinamică a structurii subsectoriale a agriculturii europene la schimbările provocate de avansarea procesului de globalizare; surprinderea obiectivelor prioritare ale dezvoltării agriculturii europene pe parcursul perioadei multianuale de programare financiară 2021-2027; obiectivele prioritare ale dezvoltării agriculturii României în conformitate cu Planul Național Strategic Post 2020; propunerea de posibile soluții strategice de creștere a performanțelor în agricultură. Pe baza cercetării efectuate, am cuprins în această parte a lucrării și câteva recomandări utile pentru decidenții de la toate nivelurile, cele mai sustenabile din punct de vedere argumentative fiind: caracterul vital al apelării la practicarea unor tehnologii performante; centrarea demersurilor de politică publică pe optimizarea utilizării tuturor factorilor de producție; producerea și integrarea în producție a materialului biologic performant, dovedindu-se o preocupare mai mare către domeniul bioeconomiei; inițierea și susținerea coerentă a unor programe naționale menite să sprijine procesul de capitalizare a fermelor agricole; promovarea unor Programe Sectoriale și de Produse Agricole cu Caracter Strategic dedicate agriculturii din România; reducerea risipei de produse agro-alimentare; practicarea unui management eficient al terenurilor publice administrate prin Agenția Domeniilor Statului; extinderea sistemelor de agricultură ecologică; dezvoltarea parteneriatelor pentru educație/, TIC, CDI, precum și îmbunătățirea performanțelor la nivelul structurilor administrative specifice domeniului agricol.

În partea finală a lucrării se regăsesc concluziile la care am ajuns pe baza cercetării efectuate. Principalele aspecte care s-au conturat pe parcursul analizei vizează, în principal, relevanța și coerența obiectivelor programelor menite să potențeze eforturile de creștere a nivelurilor de performanță și competitivitate la nivelul sectorului agricol românesc, cât și la efectele acestora (a programelor pentru îmbunătățirea performanței și competitivității economice) în cadrul viitoarelor decizii care vizează viitorul acestui sector. Una dintre ideile principale asupra căreia am insistat pe parcursul cercetării mele a vizat scoaterea în evidență a impactului posibil obținut în urma implementării PNS Post 2020.

Pe baza cercetării efectuate am adunat un mare număr de argumente care pledează în favoarea ideii că aspectele abordate ar trebui să reprezinte teme de interes pentru viitoarele dezbateri inițiate la nivel european, național cât și regional/ local.